

Q: Du tar deg ikke en fredagspils?

A: «Nei, jeg har aldri vært ute på fredager med kompiser og drukket øl eller pusset seilbåter.

Jeg har aldri hatt noen hobby.»

Hjernemesteren

Hubrointervjuet: Kenneth Hugdahl

Psykologiprofessor Kenneth Hugdahl mener han kunne vært narkoman. I stedet er han blitt avhengig av lange løpeturer og forskning på hørselshallusinasjoner.

TEKST **SILJE KATHRINE SVIGGUM** FOTO **EIVIND SENNESET**

Gjennom hele karrieren min har jeg aldri kunnet slå meg til ro med noe vitenskapelig sett. Jeg har alltid søkt videre, videre, sier psykologiprofessor Kenneth Hugdahl.

Han er kjent for sitt vidstrakte samarbeid med forskere innen psykologi, nevrologi og nevrokirurgi. Våren 2014 fikk Hugdahl Meltzerfondets ærespris, en pris som bare utdeles hvert femte år til fremragende forskere ved UiB. Men karrierens ultimate opptur var da den utvandrete svensken i 2009 fikk Det europeiske forskningsrådet (ERC) sitt Advanced Grant for sin forskning på hjerneasymmetri knyttet opp til hørselshallusinasjoner og schizofreni.

– For meg personlig var det ikke pengebevilgningen i seg selv som var viktigst. **Det største var å få en anerkjennelse på at tankene jeg hadde om hørselshallusinasjoner var nye ideer.** Å få den anerkjennelsen når jeg visste hvor tøff konkurransen var – å passere nåløyet – var stort, minnes Hugdahl.

Frivillig forsøkskanin

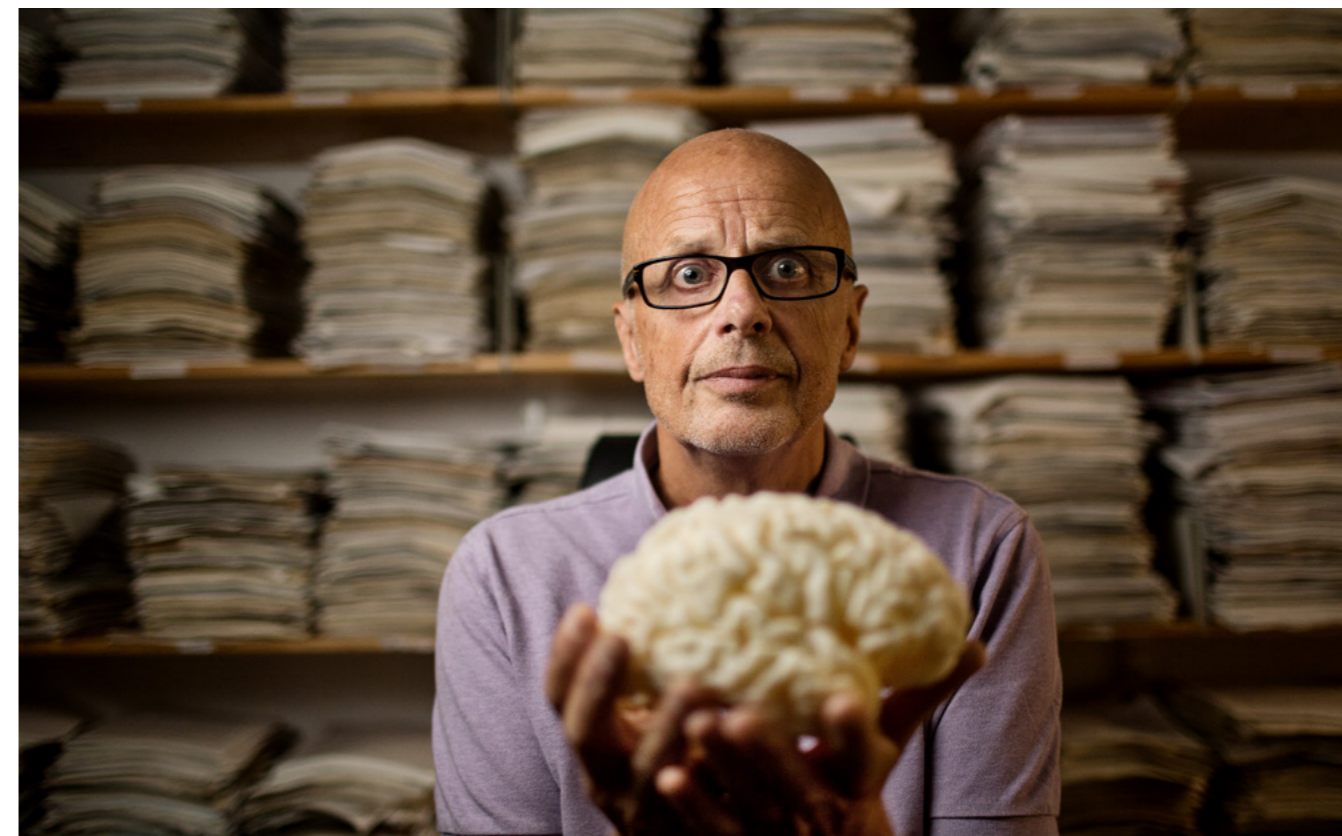
Som leder av fMRI-gruppen i Bergen har Hugdahl og teamet hans utviklet en metode der forsøkspersonene får hjernen avfotografert parallelt med at de utsettes for dikotisk (dobbel) lytting.

Sistnevnte skjer ved at både høyre og venstre øre hvert tredje sekund ut-

settes for ulike, uforståelige stavelser samtidig. Disse lydene skal forsøkspersonen så identifisere. Er du frisk, rapporterer du flest korrekte gjen-givelser fra høyre øret. Har du schizofreni, klarer du ikke å rapportere korrekt. MR-scanningen har vist ulik blodgjennomstrømming gjennom hjernen til friske og syke. Hypotesen er at schizofreni og spesielt hørselshallusinasjoner er en hjerneskada.

– Jeg var selv den første personen som fikk hjernen undersøkt med funksjonell MR i Norge. Jeg meldte meg frivillig, forteller Hugdahl.

Den energiske forskeren gestikulerer der han sitter på sitt strøkne kontor på Institutt for biologisk og

FAKTA

Kenneth Hugdahl

- Fwødt 15. januar 1948 i Östersund, Sverige.
- Gift med Mårit Hugdahl (65), som han har døtrene Anna (39) og Emilia (34) med. Fire barnebarn.
- Professor i biologisk psykologi ved UiB og leder for fMRI-gruppen i Bergen.
- Hjerneforsker med særlig fokus på hjerneasymmetri og hvordan denne kan anvendes i forståelsen av dysleksi og språkrelaterte problemer.
- Startet i 1993 forskning på funksjonell magnetresonansavbildning (fMRI).
- Har produsert over 300 vitenskapelige artikler og seks bøker.
- Æresdoktor ved Åbo Universitet i 2009.
- I 2009 også tildelt et European Research Council (ERC) Advanced Grant. Stipendiet er et av de gjeveste man kan få blant EUs forskningsprogrammer.
- Medstifter av NordicNeuroLab, som produserer hjerneavbildningsutstyr. Bedriften er i dag verdensledende.
- Ble våren 2014 tildelt Meltzerfondets ærespris.

^

ANALYSE OG SELVINNSIKT: – Forskning er som idrett. Man skal være først og best. Det er en drivkraft man må være ærlig å innrømme. Jeg har et ego og har alltid hatt troen på meg selv, sier psykologiprofessor og Meltzerprisvinner Kenneth Hugdahl. Her er han avbildet på kontoret sitt, mens han holder han en avstøping av sin egen hjerne i hendene.

medisinsk psykologi. Her, i niende etasje i BB-bygget, bak Haukeland universitetssykehus, har Hugdahl hulen sin; med en avstøping av sin egen hjerne, et lite tonn vitenskapelige artikler i snorrette rader og en skrivepult som gjør myten om forskere på kaoskontorer til skamme.

Det er en entusiasme over hele Hugdahl som er vanskelig å motstå. Rapporter fra tidligere studenter og kolleger både på UiB og internasjonalt tyder på at det ikke alltid går like glatt. I gamle dager var han beryktet for sin brutale bruk av rød rettepenn. Nå jobber han digitalt, men krever fremdeles maks innsats. Det kaster av seg.

– Jeg er mest stolt over arbeidet vi har gjort de siste fem-seks årene.

Vi har funnet ut at hørselshallusina-

sjoner er knyttet til skade i venstre tinningslapp, der nervecellene setter i gang noe av seg selv som gjør at pasientene hører lyder uten at det finnes noe som kan høres med ørene. Hos en schizofreni-pasient settes det i gang noe på nervecellenivå. Men der stopper kunnskapen i dag. Vi vet ikke hva det er som gjør det, om det for eksempel er en genetisk feilprogrammering.

Hvilke spørsmål ønsker du å få besvart?

– Jeg har bare tre år igjen før jeg går av med pensjon og bare ett spørsmål igjen: Å forstå hørselshallusinasjon. Hvordan oppstår de i hjernen? Hvorfor oppstår de i hjernen? Hva skal vi gjøre med dem?

Rekker du det?

- Nei, det tror jeg ikke. Jeg tror at vi vil komme et lite stykke videre på forståelsesdelen. Men å finne nye behandlingsopplegg, det vil ta lenger tid. **Selve grunnopplagelsen for schizofrenimedisinene vi har i dag er 50 år gamle!** Det har skjedd en kvantitativ forbedring, der vi lapper på det vi har. En kvalitativ forbedring, derimot, er å skape noe helt nytt. Det er det jeg ønsker.

Treningsfantomet

Hugdahls håp får ham til å kjøre seg selv hardt. Han jobber til utpå kvelden, før han mellom klokken 21 og 22 tilbakelegger sin faste syv kilometer lange joggerute, syv kvelder i uken. Etter løpingen jobber han videre. Tidligere holdt han koken til to-tre om natten og stilte på jobb igjen åtte neste morgen. Nå tørner han stort sett inn ved midnatt.

– Jeg kan ikke påstå at jeg har stor omgangskrets. Tidligere skolekamerater har jeg stort sett ingen kontakt med, sier professoren.

Kravstor, lojal og utålmodig. Hugdahl er enig i karakteristikkene han blir gitt.

– Utålmodigheten skyldes at jeg vil få ting gjort, understreker han.

Så du tar deg ikke en fredagspils for å koble av?

– Nei, jeg har aldri vært ute på fredager med kompiser og drikket øl eller pusset seilbåter. Jeg har aldri hatt noen hobby.

Men Hugdahl bekjenner at han har en fortid som golfer. Han tok både kurs og privattimer da han flyttet til Bergen for et professorat i 1984. Et halvår senere kastet han køllene for godt. Han var udugelig i svingslag. Hugdahl humrer litt.

– Snakk om utålmodighet! Men om man ikke kan den grunnbevegelsen, kan man aldri spille golf. Det blir bare tull. Ting jeg ikke får til fortsetter jeg ikke med i et slags absurdum, sier hjerneforskeren.

Hugdahl ser ikke bort ifra at det er derfor han har hatt suksess. Han er ikke av typen forskere som er så forelsket i sine egne ideer at han blir sittende fast.

– Man må gi opp ideene når det viser seg at de faktisk ikke holder mål. Jeg har nok en lavere terskel enn mange av mine kolleger for å gi opp ideene mine når de ikke gir resultater.

Frykter idédøden

Vitenskap er enkelt, mener hjerneeksperter. Den handler om å ha en idé. Selv får han ideene når han jogger. Alle kan få dem, påpeker han. De er

gratis. Man trenger verken pengebevilgninger, laboratorium eller noe overhodet. Forskning, derimot, krever midler. Meltzerprisvinneren frykter at forskertalenter går tapt i utviklingen.

– Det har blitt for mye fokus på forskningsaspektet. Vi holder på å glemme bort ideene. For å

få en forskningsbevilgning er det snart viktigere at jeg kan sette opp en samarbeidsliste med et antall forskere på størrelse med en norsk småby enn at det er noen gode tanker i prosjektet jeg søker om, fnyser Hugdahl og fortsetter.

– Vi blir så opptatt av viktigheten av nettverk og store forskergrupper.

Det blander oss. Hvor store nettverk og samarbeidsgrupper hadde vel Einstein og Darwin. Eller Newton? De største oppdagelsene i historien kommer fra *tankevirksomhet*. Rett nok har vi en annen verden i dag, men det har blitt en politisk slagside. **Vi overvurderer troen på forskning og undervurderer troen på vitenskap.**

Ståldisiplin

Det lå ikke i kortene at Hugdahl skulle bli hjerneforsker.

– Jeg er adoptert. Statistisk sett burde jeg heller vært narkoman enn professor, analyserer forskeren halvironisk.

Som barn av en alenemor ble han satt i fosterhjem fem måneder gammel, men ble ikke adoptert av fosterforeldrene før han nærmet seg tenårene. Familien hadde ingen utdanning og Hugdahl tror ikke han hadde fått det heller, om det ikke var for den militante gymnlæreren som insisterte på å kalle ham ved fødenavnet Karlsson selv om han brukte Hugdahl allerede før han formelt ble adoptert.

Gymnlæreren mangler på respekt gjorde Hugdahl allergisk mot arroganse. Dette i kombinasjon med adoptivfarens mantra om at kunnskap var veien ut av arbeiderklassen, tente en gnist.

– Jeg lærte tidlig mestring. Man må ta tak i livet selv. Ingen gjør det for deg. I sjette klasse hadde jeg en fantastisk lærer og tok et valg. **Jeg skulle bli best på skolen. Det ble jeg.**

Samme metode brukte Hugdahl da han sluttet å røyke 30 sigaretter daglig. Bråstopp. På dagen. Eks-hippien siterer Nike:

– «Just do it».

Mener du at man må ta seg sammen? Hugdahl rister iherdig på hodet.

– Absolutt ikke!!! Jeg er snarere ganske myk. **Jeg har ingenting av den der «ta deg sammen og få noe gjort i livet»-innstillingen.** Snarere motsatt: Jeg gir til tiggere på gaten.

Kanskje er rausheten en slags tilbakebetaling. Fremdeles kan han ikke fatte

at UiB ga et professorat til en 36-åring, hvilket var uvanlig på den tiden, og at selv de med høyest tittel behandlet ham som en likemann. Elitismen han opplevde i hjemlandet, var fraværende.

Konen Märit får æren for at paret grep sjansen og flyttet til Bergen. Hun hadde lest i magasinet *Alt om Mat* at Bergen hadde så god, fersk fisk.

Regnet da?

– Det har aldri bekymret meg. Jeg fungerer like godt i regn som i sol. Bergen og UiB var kjærlighet fra første stund. Det er et fantastisk sted.

Går det an for en forsker å gi seg hen i kjærligheten?

– En forsker er et helt vanlig menneske. En forsker har kjærlighet, sinne, misunnelse, fråtseri... svarer Hugdahl før han brister i latter og frydefullt kliner til:

– Alle de syv dødssyndene. ◦

FAKTA

fMRI-gruppen i Bergen

- Hugdahl har gjort seg bemerket som leder for fMRI-gruppen i Bergen, en gruppe som har gjort pionerarbeid innen fMRI-forskning i Norge.
- fMRI står for «funksjonell magnet resonans avbildning», og er en avbildning av hjernen.
- fMRI-gruppen i Bergen fikk høsten 2002 status som Nasjonalt kompetansesenter for fMRI.
- Gruppens forskning søker å løse gåten om at mennesker kan høre stemmer som rent fysisk ikke er der. Ved å forstå dette og hva som skaper opplevelsen av å høre stemmer, kan det med tiden skapes nye behandlingsmetoder og medisiner.
- Hugdahl og fMRI-gruppen er blant de internasjonalt ledende i hjerneasymmetri, og har etablert en internasjonal database med dikotisk lytting-data som andre forskere kan benytte.
- Gruppen knytter sammen grunnforskning og psykiatriske lidelser som ADHD og schizofreni, samt språkrelaterte problemer som dysleksi.
- Hugdahls forskergruppe ved UiB og Haukeland Universitetssykehus er medlem av Normert senter for fremragende forskning, KG Jebsen senter for forskning på nevropsykiatriske lidelser samt tidligere medlem av The Nordic Center of Excellence in Cognitive Control.
- Les mer om fMRI-gruppen på nett: fmri.uib.no

Tre om Kenneth Hugdahl:

- « **Du kaster ikke bort tid hos Kenneth med fjas. Veilederstilen hans var ikke noe kjære mor-opplegg. Det var konstruktivt, direkte og høyt vitenskapelig. Samtidig viste Kenneth også omtanke hvis det trengtes, utenfor den vitenskapelige arenaen.** »

Åsa Hammar, tidligere Hugdahl-student, psykologiprofessor og fMRI-forsker ved UiB/Haukeland Universitetssykehus

- « **Kenneth Hugdahl er en dedikert forsker, en mann med integritet og omsorg for andre. Han er en av gigantene i hjernefunksjonsforskning.** »

Michael Corballis, psykologiprofessor ved University of Auckland, New Zealand

- « **Kenneth har arbeiderklassebakgrunn og har gjort en klassereise. Det tror jeg har vært viktig i hans forskerkarriere. Vise at man kan, ikke gi opp, at det går. Just do it!** »

Märit Hugdahl, Kenneth Hugdahls ektefelle